

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana

PALMA.—SEPTEMBRE DE 1913

SUMARI

I. Lo Libre dell Nudriment he de la cura dells ocells los quals pertanyen ha cassa, per D. Antoni Griera.

II. D. Joseph Maria Quadrado com apologista de la Fe Catòlica (continuació), per D. Antoni M.ª Alcorer, Canonge.

III. Santo Tomás de Aquino y el Descenso del entendimiento (continuación), por el M. I. Sr. D. Salvador Boré, Magistral de Urgel.

IV. Lliga d' Amichs del Art.

V. Primer Congrés d' Art Cristià a Catalunya.

VI. Publicacions rebudes.

LO LIBRE DELL NUDRIMENT

HE DE LA CURA DELLS OCELLS LOS QUALS
PERTANYEN HA CASSA

El manuscrit espanyol 212 de la Biblioteca Nacional de Paris conté en els fol. CIX—CXII un petit tractat de cetreria amb el precedent titol. La cirurgia i medicina en tota l' edat mitja floriren esplendidament en la nostra terra, ja degut a l' influència dels jueus ja per la preocupació que en tots els pobles se té per la conservació de la vida. Això feu que ben prest se traduïssen en llengua vulgar els textos llatins i que adquirïssen gran divulgació en nostra terra certs tractats de medicina. El manuscrit que conté aquest tractat está format d' un conjunt de quatre llibres escrits, al semblar, tots d' una meteixa ma i que tots se refereixen a la cirurgia: «libre lo qual compila frare thederich del orde

dels predicadors explanat per Galien correger de mayorcha E contensi al comensament qujna cosa es cyrurgia» (fol. 1—93); «la cirurgia dels cauals» (fol. 93° 109°); «lo libre dell nudriment e dela cura dells ocells los quals se pertanyen a cassa» (fol. 109° 112); «lo libre qi es dit almassor» (fol. 112—123).

Aixís com els llibres primer i derrer diuen qui fou el seu autor i traductor, el segon i tercer no 'n deixen entendre res, no podent-se saber si el meteix Thederic n' es l' autor i 'l *correger de Mallorca* el traductor. Una serie de mallorquinismes que surten en aquest text, com *esmirle*, *tebeu*, amb l' article *es* davant el primer, característica netament mallorquina, amb l'evolució popular del *tepidu*, que solsament coneixen en el mallorquí d' avui, l' esser el meteix llenguatge el d' aquest tractat que 'l del primer i segon, podem suposar que la traducció procedeix d' un meteix. Qui fou el *correger de mayorcha*, estudiant cirurgia, no ho sabem, l' únic que 'ns consta d' ell es lo del pròlec a la traducció del primer llibre (1) «En nom de la senta e no doptable trinitat ho essencia So es assaber lo pare elo fil el sent esperit la qual trinitat regonec e creu esser III persones e I deu e en nom de la gloriosa mare sua. En la qual la persona del pare e

(1) Turmeda 'n parla en la *Disputació de l' Ase*.

del sant sperit trames la persona del fil pendre carn humana la qual persona del fil nos perti per essencia de la persona del pare e del sant sperit. Comens lo G. correger de Mayorcha aprenent en l' art de cirurgia a translatar de lati en romans catalanesch aquesta obra de cirurgia cor en tots feytz deu home apelar la ajuda del diuinal nom e la gracia del sant sperit que fassa lo comensament e la migania ela fin acordar. Cor sen la ajuda de deu res de ben no pot esser feyt, Per asso jo veent que alcuna partida de los surgians que son en la seyoria del noble en jacme per la gracia de deu rey darago no entenen los uocables latins. Cor tots los homens daquestes nostres encontrades obren mes per pratica que per teoria. Cor aquela quax de tot meyns conexen e asso lus esdeuen cor tots los libres de cirurgia los meylors son compostz en latin. et jassia que els los agen empro no poden trer enteniment acabat. Cor no aprengueren tant de gramatica que puguen saber la exposicio de los uocables latins. E per asso caen en error ho en cofusio per ignorancia. E axi no tant solament nou a els la lur ignorancia ans es dampnosa axi con per mort a molts qui cobesegen esser curatz per ells de naffres o de plagues o dautres malauties a les quals lo humanal cors es sotmes. Per asso jo propos nostre senyor otorgant a mi gracia de complir expenant la obra complida per frare thederich del orde dels preycadors la qual obra trames quant planerament lac complida.»

Aquest preciós pròlec ens manifesta una serie de coses ben interessants: l' invocació a la Santissima Trinitat és la confessió mes autèntica de que l' autor es un mallorqui deixeble del B. Ramon Llull, que, per tot arreu de l' illa, deixà glorificada amb preciosos monuments la devoció a aqueix august misteri. L' anar destina-

da la traducció als cirurgians de la cort del rei en Jaume d' Aragó, que no sabien de llatí, fa suposar que faria la traducció a mitjans del sigle XIII, lo que ho confirma també l' anar dedicada a nandreu bisbe de ualència. Aquest es Andreu d' Albalate que regenta la Iglesia de Valencia de 1248 a 1276. També parlan a favor d' aquesta època el caràcter arcàic, al meteix temps tant catalanesch, del llenguatge.

Si existeix cap altre ms. que contingui aquest tractat no ho sabem. Torres Amat (1) fa referencia als Codices MSS. de Inglaterra (segurament al British Museum) en els que hi ha una «Cirugia, id est, chirurgia Fr. Teoderici ordinis praedicatorum.» Sembla que s' imprimí en Venecia en 1499 per primera vegada i en 1513 i 1519 fou reimpressa. Morel-Fatio (2) no diu res d' aquestes edicions de Venecia; sols que 'l text que publiquem fou imprés, segons el meteix ms. de Paris, per Nicolau Rigaut: *Rei accipitrariae scriptores*, Paris, 1612, in 4.º pl. 183 a 200.

El text se reproduceix, se pot dir diplomàticament; les abreviacions s' han resolt, pero les lletres resoltes son en cursiu igualment que les rúbriques. La s final es constanment diferenta de l' altra; té més semblança a la ç i per no haver-hi un signe per reproduir-la s' han igualat. La i llarga l' hem representada per la j. Per fer llegible 'l text s' hi ha introduit la puntuació i l' apostrof.

Assi comensa lo liòre dell nudriment he de la cura dells ocels los quals se pertanyen ha cassa.

[Fol. CX^a] En ebraic e en caldeu de appollo menor es appellat en grec d' alexandri. Mas en latin es appellat mechabeu e trespportat D' aqest comensa l' apistola aqelasimatus et theodosius

(1) *Diccionario* pl. 618.

(2) *Grundriss* II 112, i *Catalogue des manuscrits espagnols de la Bibliothèque Nationale* n.º 94.

a tolomeu emperador d' egipte e a tots los segens deliciosament uiuentz salut e pau. Gran emperador e senyor, tu as manat a nos seruidors teus fer obra breu e profitable dels ozels del libre dells antics traslatant ab diligencia. E nos obedients a la tua uolentat ajustatz ensem atorgam breument la tua demanda. E uolen la tua altea saber qe diuerses son les maneres dels ocels de cassa e diuerses son les lurs malalties he moltes per asso lurs son necessaries les medicines. Enpro com de les aus prenentz vsa hom principalment uolem tractar de lurs maneres e de lurs medicines clarament. Asso es comensament de les medicines d' equel e de totes les aus prenent de cascuna segons sa manera e la quantitat sua.

De nudriment dell speruer.

Esperuer pres dell uiu, si al matin es pres, lexa andurar tro al mig dia. Mas si es pres la nuyt endure tro ala tercia dell seguen jorn. E sia pascut de carns delicades e de niruis no grans past, ne l'lex trop endurar. Pux unta aquell al sol ab oli d' oliues e ab let de cabra per los poyls. Mas per raon deis poyls e de la malaltia la qual appelen los lecs lampa donal a menjar a l'esperuer lacrimules ho vntel souen ab limachs blancs fregan los peus he les ales. Con sera cregut deporta lo .j. poc; pexen de bona carn l'ontament de l' oli de les oliues fa sortir (?) uermes plomes e belles. Aqesta es la uniuersal medicina a totes les aus prenentz.

De les malalties dels ocels.

Si la malaltia crex en l' uyl ab oli d' ous unta souen l' uyl d' aquell. Si en l' uyl crex albugo mit li en l' uyl suc de fenoyl o leyt de fembra.

Del nudriment de l' esmirle.

Mirle deu esser nudrit axi com speruer delicadament. Esperuer he mirle, si son pols, sien gardatz de gran calt de gran fret. En los locs on son nudritz ages tota hora herba menta o nebda o saluia. En fust de salze o d' euet uolen seer e posar. Mes la sang de les aus tendres molt les esfora. E lo ceruel d' aqeles les dona leugeria e uolentat de pendre. Guardet no estien trop encloses Mas lexa lur un poc de lum. E per la gota dels peus et de les ales daras a l'esperuer e al mirle carn de pols et uesica de can o de ors. Gardat qe no dons als ocels carn d' ase cor tantost morria. E si requer bany l'esperuer o l' mirle con son pols, posa aygua freda

deuant els. Empro guarda que trop calor no 'ls noga. Pux seran cregutz souen sien portatz en la man no molt menegan les ales si per auentura no pengen. Mas si les ales pengen axi guarran mantinent, pren de la sang de la oca e del grex d' ella ontelin les ales al foc o all soll e fe a el past de carn grossa de la oca.

Item si les ales penjen pren oli laurin, e lauan les ales dell al sol et sotz les ales unta les exeles. E si a el penjen les ales unta ab suc de barbena, en lo suc de la barbena unta lo past d' aquell e mantinent sera sanat.

Mas si les ales penjen per dolor pren saluia e lo suc d' ela, he mescla ab leyt de somera e de fembra prenys, so es pus aja infantat dins .VIII. dies. E untalo sotz les ales.

Item donali ceruell de cadell e aytambe al mirle. les demont dites medicines deuen esser fetes a les aus poques e encare a les majors, cor generalment se couen.

Lo tercer capitol dells esperuers dit forgell so es mirle.

Primerament digam algunes coses breument de la nudridura e de la garde. Mas are tornem medicina comuna e a la malautia de les aus prenentz demostradora e guardadora [Fol. CX^c] breument curant e clara. .III. maneres son d' esperuers. la una es gro e pus suau, ab huyls uais, gros peus, longues ungles, alegre cara e manjant delicadament, alegre e suau sex tota au ne tem aygla. Altra manera es desperuer menor les ales un poc escures. No son tost simples ne ualen molt lo primer ayn. La tercera manera es axi com terzol leugerament uolen he tost son manes, delicadament pexen e tost prenen.

Dels ocels qui son appellatz falcons.

Els ocels qui son apelats falcons son .VII. maneres. lo primer es apelat laner dels quals son .II. maneres la .I. ab cap e bec gros. Mas los peus ha d' auguila los quals son afaytatz ab gran afayn. E prenen lo segon ayn e lo tercer noblament. L' altre es de menor estament lo qual es amich ha tothom. La segona manera es aus pelegrins lo qual es leus de nudrir. La terca manera es moncasi. La .III. manera es gris la qual es appellada gentil uulgarment, e nobla de noble, nom de persona. La .V.ª manera es dita gachetin lo qual es prescios, de person aspre e subtil. La .VI.ª manera es sobre totz la quall ha semblansa d' augila blanca, exceptat qen los peus e los huyls en lo get E en altres coses sembla falchon. Lo .VII. linatge es bre-

ton lo qual pren tota au, e ha principat sobre totz ocells de cassa, si que neguna no gosa pendre denant ell ni uolar sobre ell uolant; los peus ha grosses he loncs, la uista flamencha, los huyls terribles, lo cap gros e lo pitz, la muscla de les ales grossa. E es nudrit ab afayn e uol esser past delicadament. E quax assi benauenturat com a aglila. Rics francs he alegres. Aqest es de si matex d' adalye.

Dels ocells. los terzols son menors empro son pus mals. e son apeylats de pendre per linatge he per natura. Espost axi de les maneres e de les natures de les aus demostrar es de lurs malauties e medicines.

*De les malalties he de ies medicines dels ocells
specialment de falcon.*

[Fol. CX^d] Contra enfermetat de les aus que es dita rampa que en arayn o bertol treu pren lo suc d' urtiga o de artemya, hy fa la carn muyllada el suc li sia donada e guerex. Item frega los peus dequell ab sang calent, ab un tebeu en lo qual sien cuytes urtiges E en aquell uin muylla lo menyar d' aquell. Item cou edra terestra e en aygua. E les fuylls cuytes e picades e muyllades ligales entorn los peus e lo meyar d' quell sia muyllat en aquesta aygua. Item ual a la gota de les ales, si tinnes les auran roses dins les penes de les aus, lo meniar sia aytal una unza de carn d' asse muyllada en sanc calent d' ome la li done a menyar, ho menuc sanc d' ome cuyta e calent. ·I· sania. Item donali a meniar carn de boc en uinagre. Item frega souint ab uin agre calent e ab oli laurin mesclat ·III· ueus o ·IIII· Item banya lo past de suc de barbaionis. Item sil aura tretes les penes per raon de les tynes tot lo cors sia untat de la barba del papauer muylla lo meyllor lo menyar de quell en aquell metex suc. Item contra malautia sobre le osses: en la iunctura dell os ligali desus aloes calent, e lexical per ·I· die sobre la barra ben lissa, perzo quel coll nos moua nes trebayll en la perxa, o en l' ana o en uolan fira si matex. Aquestes coses sien axi dites: cagramun, Arsenic, gales, Aristologia e lien tro per aus. Item altra cosa asso matex: per asso que tot sia a man cou murta en aygua a ix ueus. Item cadarn dell aucel: ayl picat mes en uin mit lo li per les nars he lexical per tot dia en loc escur ·I· poc. Item carn de porc neruiosa de peu mesa en ayls donala al ocel.

E apres dasso donali carn tendra e calent. Item contra cadarn: suc de ruda li mit en les nars e fela deiunar tot dia. Item a la malautia la qual los lecs apellen pistocs: pren lo pesant de la quarta de ·I· maylla d' escamonea e aytant [Fol. CXI^a] de comi e donali mantinent mas si no pot menyar mit l' ascomonea, el comi ab clara de ou per la boca. Et si no pot garir donal a menjar fel de gal ab sa pastura o per si. E si no pot guarir cou caragols blancs e donals li a meniar. Item a gran lassament pica fuylls de herba sana e donali a beure lo suc. Item a febres d' aucel: si el aura febra donali a beure lo sur d' artemeya ·III· uous. o ·IIII· he donalli ab carn de gallina. Item altra: ligali lo peu dret fort, en la cama apar ·I· uena e aquela diligent minua. E sapies que lo peu de l' aucel prenent son ·IIII· uenes que son sagnades, la ·I· uena es en la part deuant e l' altra deual he altra deforas he altra detras sobre la unglia maior, aquestes uenes per raon de ·IIII· necessitats deuen esser sagnades, la tenen per febra segon que digerem. Een axi potz saber si el aura febra, so es assaber que les ales li penien, lo cap ten bax, souen gita e per emig pren lo meniar. E auogades tremola he demostra semblant de fret. Per raon d' altres febres totes es aytal medicina: donali suc d' artemisia; si es deuen que la pena dell au sia trencada uolras, que asso qui aqui es romas de la pena, que l' aucel per si poc a poc la git, pren sanc de ·I· poca bestia que es dita grull e si no la pots auer pren sang de rata qui es dit guarris e onta lo loc de la pena e exira depux. Apres si uols que noua ploma isca pren mell e coula en ·I· bell uexeli e, com sera cuyt e escumat, fe ·I· uergeleta subtil cuinent al forat e posala aqui e pux exira noua pena. La cara dell speruer deu esser aytal, si aquell uols auer sens affazy en pau, ço es dolzament e amigablement lo deus auentieiar e anar ues el. E nuyl temps nol lex acostar a l' om embriac ne beuedor ni felon o auen polipus cor d' asso pigoren en moltes maneres. Item altra a asso matex: mantegua feyta en temps de mag ab rayl de raue cuyta donala a meyar en dejun e uin ab raue. Item asso matex: orpiment [Fol CXI^b] que en altre manera es apelat arssenic ab lanx menut tayllada en osses, ço es en poluores, e dona les li al uespre can daras a ell les seues flamades axi com se couen altres flamades pendre. Item asso matex: en leyt de somera muylla la carn

e donali a meniar. E si non uol menyar pren d' aquella leyt e mit lin en la boca. Item asso matex: pren orpiment e ruda e mol ho en ·I· morter e donalin souent a meniar. Si aura pudriment entre si donali arsenic ben buyt en ·I· matin aytant com pora pendre e apres metne en lo cor del poll *analitus* e donan a el d' asso ·I· matin, pux cuyl herba que es dita barbena e ruda e ensems picats en ·I· morter met ho en lo cor del pol. Ho met ho en mantegua veylla o en lo suc de les herbes, dona a ell qe us en lo terzer matin cou molt tro sia auistat e depux ·III· tortels donant a el. Item asso matex: felo pendre en les tues mans he secut lo fort. E axi fe aquell declinar axi que sang isqua per la boca e per les nars pux, quant l' auras mes en la prexa, buylliras pegua he estendras la ab les mans pux la mesclaras ab mantegua. E cant sera mesclat en ·I· cort tebeu lin fasses intra en la boca. Item asso: pica aloe e donalin en sopes aytambe li dona herba consolda he pux donali a meniar colom uiu sobre lo qual colom gita oli mesclat ab sang de colom. Item asso matex: cuyl coriandre e crista galli e alburu d' ou e mel he oli e en ·I· uexell mescla ho axi com es dit desus dell coriandre e de la crista de gall mescla el brou. E aso en aygua uiua passa ho deuant el e menuc tro sia sadol e sera garit. Item si aura ostech cuyl ortiga grega en la luna minua he fe de queu poluora, rompen lo cuir dell pao e espangex la desus e dins he menuc de quell sanc mesclat. Item asso: dali a menyar sorics uiua et ca del qi encara no ueia. Item asso matex: cuy herba que es dita fistola en la luna mimua e fen poluora e pren ·I· colom uiu [Fol. CXI^c] quan comensara a meniar escampara sang, axin menuc e demantinez sera garit. Item si aura poyls cou donzel e scorxa de tremol e d' aquella aygua spargex ne sobre les plomes e lo cors souen d' aquell tenen lo al sol; fe asso souen pux fe l' untament de salment e ontalo e mesclalo ab oli e mit ho en ·I· uexell e met lo axi en la boca d' aquell e moran los poyls. Asso fe per alscuns dies. Item asso matex cou lupis molt en aygua pux dell lupis laua tot aquell e de mentre que sera calent bolca aquell en lana pentinada e axi iagua. Item asso: pren ·I· lebra uiua e fela escorxar uiua e en la pell calent bolca aquell e iaga. Si aura tynes trenca panpinum e suc de mora agresta e d' asso banya souen lo loc de les tynes que roen les penes.

Item si haura lengua anis e mell e estafrisa-

gria e cural mesclan ab aquell suc de mell e spergen sobre l' api. Mas si no profita lexa asso e donali a meniar souen mantega, e si no la uolra posen en la boca e donarli as lart ueyl. Item a asso fe d' secar la col picada e mescla hy oli e mell donalin en polueres.

De la ueyllea dells aucells

Si per ueyllea sera ensegueyt pren aquell sobre lo uas en lo cors si aiusta cou aquell ab ·I· ferre. Item si aura les nars closes pren pebre e staphisagra, pica ho e bufa la pols en les nars, pux frega lo paladar ab un poc de pols de sola stafisagra.

[Fol. CXI^c] Item si cridara pren moriac he pebre trit, posan dins e donalin a meniar souen e no cridara. Item si sera ouat lo can d' aquell sera aytall: mel escumada e crema pel de uoltor e tornal en pols e pux mescla ho ensems e ab ·I· pena untali souen los huyls. Item asso matex: pren mugols d' ous e mescla ab oli dona ii ho a meniar ab carn e sera guarit si cep crida. Si aura ossos trencats pren ·I· puzy de laur de lin e lexa bulir en conqua da haram pux ajustahy aygua freda e dona aquela aygua calda, dell li menant souin los ossos trencatz dell speruer, al igual de sus, e fe asso tantes uegades tro sia sans. Item a asso: soffre tymia e ferre li [Fol. CXI^d] mat e consolda d' aquest li dona cascun per si e posal en les sopes d' aquell diligentment e axi lo li donaras a meniar. Mas no tot en ·I· dia. Mas per cascun dia li fe dar ·I· cura. Item a porgar lo cap ·II· grans de sement d' estafisagra destemprada ab suc d' euula. Mit en la boca del ·I· ploma d' asso mullada e frega lo li souen tro per les nars li decorr e felo seer de iun al sol. E con sera lo decorriment d' ell per la boca gita aygua tebea sobre aquell. Item con ha mal al fel pica de la flor dell salze e donalin en sopes. O fe aquella medicina qe hauem dita a la set toladora. Sia mal de fel en los peus o en lo bec e en les nars par qe sia rallat. Item a tolra set pren liuistic, api, fuyles de col ueyles, canes d' auet, fenoy, coriandre e cou ensems en uin oen aygua mesclat ·I· cuyler de mel pux cola per ·I· lançol les fuyles e les rayls e tot asso con sera refredat met lin en la boca. Item asso matex: mel escumada e mesclada ab aygua freda donalin a beure tro sia sadol. Esperuer qi ha set e souen desiga beure se gita en l' aygua axi com si auia somgos o uexiges prop los pitz; so es sotz les exeles e sotz los muscles de les ales, e aquesta dona gran set aqueles que si no

eren curatz porien morir. Aquest garas axi: carn ab mel li donaras lo primer dia. Mas l'altre dia carn ab oli rosat fret. Item si uolra mudar cost cuyt ab pastenagua e ab canela sia mesclat e metles a ell em pillules. Item asso obra tartuga e dona ha ell a meniar alo dell uentre. Item asso: pols despuyla de serp, mit en pillules e dalesli. Item si aura sequedat en los huyls lo ull sera ferit o aura macula, axi 'l galex: prin fuylls de bretonica e de ruda, cuyla ans dell sol exit, picala e cola primerament per 'I' drap prim he mit en los huys. Item si uolra la carn prin oli uey e dona len a meniar e si non uol donalin en pillules al uespre e muyla en la carn en aquell berage de mel he d'oli. Depux si no cessa e alo que aura meniat no es digest axi metge aquell: [Fol. CXII²] en fuya de porc mel he mentega, ensems, e cascun per si dona a ell. Item qui vol mudar les aus: Primerament muda les carns tant com sera en la muda, almenys 'V' uous en sang de mul. Item qi uol auer son speruer gras dona a el a meniar carn de bou mascla o de porc mascla. Item qi uol auer son speruer magre donali carn de galina joue muylada en aygua, o carn de uaca muylada en agua. Item qi uol auer son speruer trempat donali carn de gallina ueylla. Item qui uol que son speruer prena ben, ffassali bona guarga e posa aquell en loc escur e l'altra dia uaga cassar. Item con uolras pendre lebre ab ton esperuer o gran aucell, ligual gets prop los peus aytant com te la palma, e sens son dampnatge pren. Item pren ciuada aytant con darie a 'I' e fela deneyar, pux posa aquella en aygua freda. E aqui estia per tota nuyt pux fela aytan coure tro sia escorxada, pux colla per 'I' drap prim lexa l' aygua refredar e sen banya a l' ocel. Item a malautia qi es dita pistoc: prin ous crus e trenquals ab leyt de cabres, e premo tot, dona ho pux al esperuer a menyar e sera garit. Si gitta la guarga donali moxons calens e, si asso no profita, pren suriu menut capolat e donalin e sera garit. Item a la tyna. prin sofre e argent uiu e suc de fonoyl, e mesclao ensems, pux unta los locs de les tynes e sera garit. Item si l'esperuer es magre o malaut donali sorguarol a meniar e garra. Item a mudar prin guaroygues e posal al cepi nou, he fe les cremar tro sien tornades en poluora, donali a meniar he sera mudat. Si ha lo cap rautic pica stafisagria e feyta poluora fregan lo paladar d'aquell e sera garit. Si aura pera al cap fe de coure quax 'I' ferre poc, e axi pux

aquell deuant los huyls ab aqua calen lo feu coure. Item a asso: prin mellifolium, 'V' e folium, stafisagria, aquestes tres herbes li dona en sopes e asso contra pera en qualque loc sia. Item a asso: calcio la herba que nex en pera, prin lo suc d'aquella untan la carn e donalin meniar. Item a asso: untali lo ceces ab oli pux prin 'I' canonet e fin lo, e sobre aquella caneta posa aloes poluereiat ben trit, e soflalin el ceces si que la poluora entre adins e sera garit. Item per raon dels lombrics donali en sopes uermeyllon e api mesclat ensemps.

VOCABULARI

- Albugo*, malaltia dels ulls.
Alburu, d'ou, clara d'ou.
Arany, filat prim per caçar aucells.
Aristologia herba medicinal de la qual se distingeixen tres especies: d'arrel llarga, rodona, tenue o clematica.
Artemia, altimira, donzell.
Banya, imp. de banyar, mullar.
Barba de papauer, les panotxes del papaver?
Barbaionis, espigol.
Bertol, bertrol, filat.
Cadarn, refredat.
Cagramun ?
Calt, calor.
Canes dauet, troncs d'auet.
Cep, verb. comensa.
Colcio ?
Consolda, consolva, herba medicinal.
Coriandre, avellaner.
Cregut, part. de creixer.
Cresta de gall, especie de salvia que té les fulles un poc semblants a la cresta de gall.
Crista galli.
Edra, eura.
Endurar, estalviar o gastar poc d'una cosa.
Ensegueit, tornat cec.
Escamonea, substancia medicinal sòlida i moit purgant que se extreu d'una herba del meteix nom que se cria en Siria.
Escorxa, escorça.
Felon, malvat, dolent.
Flamada, de flam, especie de menjar compost de farina, llet, ous i sucre, pres i torrat per totes parts.
Fira, subj. de ferir.
Fistola, herba.
Forgell, classe d'esperver.

Gala, excremencia de figura rodona que se forma en el roure i altres arbres semblants.
Get, la corretja que se lliga als peus dels ocells de presa.
Gota, poagre.
Guarroygues ?
Lampa, malaltia.
Liustic, planta.
Mariac ?
Mellifolium, planta, merfull?
Menuc, subj. de menjar.
Mes, de metre, barrejar.
Mugol, rovell d'ou.
Muscla, f. muscle.
Orpiment, especie d'arsenic d'un hermó; color groc mes o menys pujad, pesant, molt tou i suau i que té trossos més o menos grossos o formant petites figures regulars de diferents colors.
Ortiga grega, classe d'ortiga.
Ostech ?
Ouat, acovat.
Pampinum, pampinella (*poterium sanguisorba*).
Pascut, part. de peixer.
Past, menjar.
Pera, pelada?
Pistocs ?
Pols, petits, polls.
Poluora, pols.
Quax, adv. casi.
Rayl, rel.
Roses, rosegades.
Sorguarol ?
Soriu, sורים, ratapinyada.
Somgos ?
Terzol, esperver de tres anys.
Timia, timiama perfum.
Tinna, tinya, crostes que se fan al cap.
Vergeleta, verga petita.
Vermeyllon, mescla de mercuri i sofre.
Vexell, vas petit.
Viu, malaltia del esperver.

ANTONI GRIERA.

D. JOSEPH MARÍA QUADRADO COM APÓLOGISTA DE LA FE CATÓLICA

(CONTINUACIÓ)

IV

Campanya dalt "El Ancora,, de Barcelona.

Esclaten l'any 1848 dins casi tots els Estats d'Europa moviments revolucionaris, que tomben tronos i tramuden fronteres i atabuixen i oprimeixen l'Esglesia de mala manera; embarricola moltes d'ànimes una por, una feredat esglayadora, figurantse que religió, orde i societat tot va a afonarse, surant per tot arreu la Revolució ab tots sos desgavells, horrors i abominacions. Per donar coratge a la gent i fer comprendre an els porucs i acongoixats que no hi havia tant per tant, d'haver de creure que tot se'n anava a fons i que l'Esglesia hagués de desaparèixer d'Europa, i que lluny d'estar les coses de la religió més malament que en tots els temps passats, hi havia hagudes èpoques molt pitjors per l'Esglesia; per fer veure que lluny d'haver de perdre 'l coratge, estàvem an el cas de cobrarne, puys en l'horitzó hi havia albes i clarianes d'esperansa i senyes llampants de dies millors,—agafa En Quadrado l'any 1850 la ploma d'«observador filosof» més que de «periodista militant», com diu ell meteix (*Ensayos*. T. II, pròlec, p. IX), puys tal «periodista» havia deixat d'esserho l'any 1846, i publica dalt el diari de Barcelona *El Ancora* una sèrie d'articles molt sucosos i avenguts, de caràcter apologètic molt marcat baix del títol de *Porvenir Religioso*. En feym un brevíssim extracte, per donarne una mica d'idea, encara que no és gens bo de fer extractar En Quadrado per lo atepits d'idees que son sempre 'ls seus escrits.

"El Porvenir religioso,, (*Ensayos*, T. I, p. 183-210).

§. I. No hi ha motiu per tenir por ni esperar massa. May hi ha haguda una engunia tan grossa com ara per lo que ha d'esser del mon. Tant com coneixem els temps passats, tant a les fosques estam per jutjar el presents. ¿Què serà aviat de les nostres idstitucions, estats i societats, industria, arts, literatura? ¿què serà de la nostra civilisació? Tot sembla vell, des-sustat, xarruc, balbetjant, que ni pot seguir de d'allà, ni rejuvenirse, ni brollar, en lloc d'això, cap altra cosa viable. Sols mirant cap al cel

porem sortir a camí an el pervindre. N'hi ha que no 's preocupen de les vicisituds polítiques ni de les tramudances socials en quant no afecten directament a llurs relacions ab Deu. Altres, mirant la religió ademés p' els seus resultats temporals, saben que de la conservació i ascendent d'ella dependeix la vida de l'univers, i que 'l poble que la professa de cor se consolida, qu' ella resol tots els problemes i concorda i assegura el més oposats interessos; per això el moviment religiós es el barometre qu' anuncia la sort de la societat. P' els amics i contraris de l' orde actual i del cristianisme la qüestió es si han de triunfar les creencies o l' escepticisme, la fe ò 'l racionalisme. Promeses immortals, confirmades per l' historia de denou sigles, asseguren a l' Esglesia una vida perpetua, fins a la fi del mon, pero no an aquesta regió o an aquella altra; devegades desapareix d' unes per arrelar a unes altres; devegades el seu poder i gloria s' amaguen baix de dures proves i esfereidores humiliacions. Se'n anirà de la vella Europa la Religió com se'n anà de les ermes planures d' Orient i de les xafegoses plages africanes? Això es la por i el perill. Nosaltres de l' estat actual de la Fe, vitenca i eficaç a pesar de totes les seues minves, dedum la salvació de la societat.—Aquí En Quadrado conclou l' article ab aquest superb paragraf que no porem resistir a la tentació de trascriure (*Ensayos*, t. I, p. 186-187). Diu: «La Religión no es solidaria de ninguna institución, de ninguna forma, de ningún pensamiento humano, por más respetable que sea bajo cualquier concepto de antigüedad, de prestigio ó de grandeza; consagra todo lo que nace, sepulta todo lo que muere, permanece fiel hasta su postrer momento al orden de cosas que sucumbe, y anima desde el primer instante el orden que le sucede, sin que la contaminen nunca los hálitos de la muerte, ni la acometa el frenesí de la novedad. Sólo una cosa inculca siempre, rectitud y templanza á los que mandan, sumisión y lealtad á los que obedecen; sólo se declara salvaguardia de aquellos elementos que bajaron del cielo el día que Dios formó al hombre sociable; de la autoridad, que es su emanación; del orden, que es su resultado; de la paz, que es su beneficio; condiciones esenciales de toda sociedad humana, y reflejos luminosos de la eterna. Adherida á lo pasado sin tenaz apasionamiento, aceptando el porvenir sin servil lisonja ó complaciente veleidad, no hay que temer que se estrelle por harto

inflexible en los ímpetus del siglo innovador, cayendo envuelta entre las ruinas de lo existente; ni menos que cobardemente enmudezca ante sus excesos ó se desnaturalice para adular sus tendencias, abandonando la sociedad indefensa á los ataques de sus enemigos. Jamás ha sancionado las insurrecciones, jamás ha resistido las indispensables mudanzas; y si a nombre de la religión se han protegido á veces ambos excesos, ella ha repudiado esta conducta, y su espíritu inalterable ha atravesado tantas luchas y vicisitudes, sin mancharse en el polvo y en la sangre de los combates, ni sacar una herida de las encarnizadas contiendas».

§. II. Lo qu' l sol es per l' univers material, es la Religió per l' humanitat. ¿Qui anirà a tenir por de que 'l sol s' apagui o se fassa bocins o perda la seua calentor fecundant o que 'ls bafs que s' alsen de la terra l' entelin i capturin les seues vivificants influencies! Les tempestes i fiblons que tant ens esglayen, no contrapassen la regió dels núvols, i totes quantes revolucions puguen tramudar la superfície de la terra, no torbarán la gravitació d' aquesta envers l' astre-rey ni la sustreuran de la seua acció vivificadora. Així n' hi pren exactament a la societat humana respecte de la Religió. ¿Fora tenir ansia de que la Religió no vulla o no puga adondarse a les necessitats i tendencies dels temps moderns. S' hi adondará sense abdicar ni un gruix d' unglà de la seua missió ni desnaturalisar en res ni per res el seu coràcter, porque es invariablement una d' esperit i perpetuament immutable. També aquí hi ha un altre paragraf que no 's possible extractar. Diu: «Bajo la tutela del catolicismo ha disfrutado el mundo de la libertad más completa de moverse en todas direcciones, de tomar todas las formas imaginables, de cambiar instituciones, de inventar teorías y sistemas; nada le ha vedado sino el suicidio, ni le ha impuesto trabas algunas sino la interposición de su brazo maternal al verle próximo á caer ó á despeñarse. La humanidad ha crecido, la civilización se ha desarrollado, las naciones y los imperios han pasado por todas sus fases de apogeo y mengua, consumando el curso natural de su existencia, sin haber tropezado jamás con el interdicto religioso; á cualquier punto de su órbita les ha seguido la luz inmortal del astro fijo, en cualquier edad y situación les han acompañado los desvelos y apoyo de la que es madre universal. Ningún poder humano ha podido acusarla de

autora ó cómplice de su caída, ninguno jactarse de tenerla por asalariado instrumento ó adulator mezquino de su elevación; á todos ha dicho la verdad y prodigado consejos; á todos ha amparado en sus apuros, ha reprimido en sus desmanes, ha juzgado por su mayor ó menor conformidad con la ley divina y con el modelo de perfección; conformidad que si no ha sido siempre la norma del fastuoso esplendor y opresora pujanza de los estados, lo ha sido y lo será indefectiblemente de la verdadera y sólida felicidad de los pueblos. Con su imparcial mediación se la ha visto preparar suavemente las transiciones más bruscas, las mudanzas más inauditas; su escudo protegía los quebrantados restos del imperial coloso romano, y era ya acatada en el campamento de los bárbaros; su influencia penetraba en los castillos para templar la saña y rigores del feudalismo, y al mismo tiempo fomentaba la industria, el comercio, las libertades municipales y demás gérmenes de la nueva sociedad; sostenía á los reyes como aliada, y como árbitra les imponía, amparaba sus derechos y reprimía sus abusos. ¿Será que ahora cabalmente se haya roto en sus manos la cadena de los siglos? ¿Habrá perdido desde este día el secreto de influir sobre los ánimos, de dirigir los acontecimientos, de transigir las contiendas, de concordar las pretensiones? ¿Nada comprende ya de la época, nada puede ya decirle en su lenguaje tan enérgico y pacífico, tan austero á la vez que blando? nada puede hacer por ella sin faltarse á sí? ¿No puede continuar ya en su misión conciliadora sin perder su inmutable esencia? no puede descender cual mediadora al palenque sin salir manchada y herida del combate? Y si escrito está que el universo se halle en vísperas de un trastorno radical, ¿no cabe medio para la religión entre abrazarse con los tronos que se hundan, ó acaudillar las ordas de la democracia que se levantan?». «No seguramente: si flaqueza en la fe arguye temer la extinción próxima de su influencia sobre los destinos de la humanidad, blasfemia sería suponerla capaz de adúlteras ligas ó de criminales complacencias con principios de desórden y doctrinas de muerte. Propiedad suya es purificar cuánto se le acerca ó con sus manos toca, lejos de impregnarse de los ponzoñosos elementos que en su seno abrigaban los objetos con ella relacionados; convierte muy amenudo sin posibilidad de pervertirse; expansiva en su santidad, inaccesible á la cor-

rupción, imprime el movimiento en vez de recibirlo, corrige en lugar de extraviarse. Cuando su sagrado nombre para todo era invocado, aun para la misma insurrección, cuando los propios motines y excesos populares tomaban un carácter religioso, nunca pudieron éstos arrancarle su sanción, nunca fué susceptible su conducta de interpretación menos ventajosa á su crédito y dignidad, nunca se la vió incurrir en atentado ni en cobardía alguna, ni siquiera con el pretexto de obrar el bien, sino volver siempre por la autoridad, por las leyes, por los intereses de la sociedad con firmeza y energía».

Qu' estiga, doncs, ben fiada la societat ab a Relligió, ni temi d' ella perfidia ni fluixedat. No hi ha que tenir por de que devant les exigencies innovadores regonega res que no sia llegítim ni acceptable, que sacrificui res que no sia caduc ni que negú engán ni atxul'li la seua previsió ni qu' amenasses de cap casta la tombin ni l' estemanetgin. La Relligió i la societat son germanes bessones, filles de Deu; recauen dalt un meteix subjecte, l' humanitat, ab l' objecte anàlec de constituir els seus vincles i obrar la seua ventura. Fins i tot en l' orde temporal tots els bens brollen de la Relligió, com brollen de les mans de Deu tots els beneficis de l' orde natural i tots els dons de la gracia.

§, III. Dins la vida de l' humanitat no hi ha estacionaments; tots els períodes son de transició, com dins la vida de l' individu. Notam el camí que feym ab les sacsades seques que de vegades pegam, ab la variació d' objectes que desfilen a dreta i esquerra. Lo que deixam derreta, román confus i borrós, sense contrasts, sense cap-amunts ni cap-avalls; les mos esborra la llunyanía, com la proximidat agiganta lo que tenim devant. També hi havia esculls i sobams demunt el camí de les passades generacions; també s' hi feyen avant porugues i angunioses; cap an el pervindre fosc i desconegut, també devant la flongitut i esflorament de lo que consideraven perpétuu i inviolable, tengueren por de que ab tot allò no se 'n anás en-orri tot l' univers. No sabíen com sortirne d' aquells problemes esgarrifadors que l' èxit, la Providència, va tenir tan bons de resoldre tan sobiranament, com succeirà, ni més ni pus, ab els d' ara. Tal volta els venidors dirán que no era que 'ls nostres mals fossen més greus que 'ls dels antepassats, sino que mos hi infundávem més, que 'ls observávem ab més angunia, que

teníem la pell més prima, qu' érem més impacients; que 'ls perills no foren més grossos, sino més petit el nostre coratge.—Seria curiosíssim i sobre tot instructiu i eloquent estudiar la situació de cada sigle, no desde 'l punt de vista d' avuy, sino mirant lo que hi trobaven i en deyen els contemporanis, el meteixos que veyen i patíen aquells sucessos. Sentiríem el meteix crit d' esglay i d' angunia de cap a cap dels sigles, ressonant de generació en generació; tots resultarien fellons i fastigats de lo present, tots acongoixats i intrànquils del pervindre; per tot fosca espessa. Cap tros del camí mos agradaria per reposarhi. A-les-hores, encara que l' espet riencia de lo passat no mos descubris el pervindre, mos mostraria d' esperar-lo ab més calma i de dur ab més resignació el nostre feix, i de no presumir tant del nostres avensos, i mos obligaria a confiar més ab aquesta Relligió immortal, mare dolçíssima que ha sabut sempre agombolar i encobeir els seus fills.—Aquí En Quadrado pinta ab valentes pinzellades l' esglay i l' angunia ab que cada època ha vists i sentits els seus mals, horrors i desgavells, considerant-los els més grossos i terribles que may se fossen esdevenguts; axi foren jutjades per llurs respectius contemporanis i patidors les persecucions de l' Esglesia durant els tres primers sigles, l' invasió dels barbres an el sigle V, la disolució horrenda que n resultá durant els sigles VI, VII i VIII, la desfeta de l' imperi de Carlemany i desballestament social dels sigles IX i X, les lluytes del sacerdocí i l' Imperi i desgavells morals dels sigles XI, XII, XIII i XIV, el Cisme d' Occident, l' esveiment de l' Imperi Grec ab la cayguda de Constantinopla, la creixensa incontrastable dels Otomans amenassant tota la cristiandat, i llavò l' esclat formidable del protestantisme que semblava haverse de fer seua tota l' Europa. Els contemporanis de cada una d' aqueixes calamitats aborronadores les veyen sens dupte ab tant o major esglay i engunia que nosaltres no hi veyem les del nostre temps, i tampoc no hi trobaven sortida i també creyen que 'l mon irrimisiblement se 'n anava a fons; pero Deu feya qu' alló passás esveintse, i que l' humanitat seguís de d' allá, trobant sempre nous esculls i turbonades que véncer i que contrapassar.

ANTONI M.ª ALCOVER, PRE.

(Continuará).

SANTO TOMÁS DE AQUINO

Y EL DESCENSO DEL ENTENDIMIENTO

SEGUNDA PARTE

(CONTINUACIÓN)

ARTÍCULO 4.º

Estudio de los Axiomas del Descenso luliano

§. 1.

Origen de los Axiomas.—Los Axiomas son normas criteriológicas.

1.—El tercero y último peldaño del Descenso luliano consiste en unos Axiomas, ó normas criteriológicas, aplicables á cuanto deseamos saber acerca de Dios, del hombre y del mundo, mientras ese conocimiento no lo sea de las cosas particulares y contingentes, sino de lo universal y necesario.

2.—¿Qué es un axioma?—Es un razonamiento, que procede de necesarios principios, y sirve, á manera de un camino breve, para hallar soluciones teológicas y filosóficas. «Regula est quaedam utilis ordinatio, ex necessariis principiis procedens, tanquam via compendiosa seu medium veniendi ad finem optatum.» (*Ars inventiva Veritatis*; dist. III, pág. 37, tomo V, ed. Manguncia).

3.—Los Axiomas son amplificaciones de los Juicios que acabamos de estudiar; siendo amplificaciones, resultan ser unas proposiciones más concretas que los mismos Juicios, y, por lo mismo, más fáciles de aplicar á la cuestión que se inquiere; y vése en ellos, más claramente aún que en los Juicios, la solución deseada.

4.—Los Axiomas nacen de los Juicios; por ejemplo, si son verdaderos todos los Juicios (formados con los conceptos representativos de los Atributos de la Divinidad) en los cuales guarden perfecta armonía y concordancia los divinos Atributos, como realmente es así; ¿quién no ve, que podemos decir con toda verdad, que “de Dios siempre se ha de concluir aquello que manifieste ser sumo en todo, y sumas sus Dignidades en la mayor excelencia de ser y obrar?”.

Éste es un Axioma del Descenso luliano.

En una Cátedra de Filosofía Luliana fácil cosa nos había de ser el ir demostrando que

todos los Axiomas, propuestos por Lulio, derívanse, con todo rigor lógico, de los Juicios consabidos.

Por donde, la verdad de los Axiomas se prueba por la verdad de los Juicios; así como la verdad de los Juicios se prueba por la de las definiciones de los Principios, según llevamos dicho anteriormente.

5.—Hay que recordar aquí, porque ello constituye el nervio del Descenso luliano, lo que ahora procedería hacer, esto es, demostrar como un Axioma determinado viene ó nace de su Juicio correspondiente; que éste se deriva, á su vez, del Concepto correspondiente; que la Definición de este Concepto es verdadera, porque se verifica en Dios, y, por lo tanto, en toda criatura; que los Conceptos del Descenso luliano son representaciones de los Atributos de la Divinidad, y, por consiguiente, de las leyes del pensamiento de Dios; que el hombre razona bien cuando razona por medio de las proporcionadas semejanzas de las leyes del pensamiento Divino; que el hombre, en tanto razona ó piensa, en cuanto participa de pensamiento de Dios.

La ilación del Descenso es rigurosa. Tenía Lulio un espíritu exigente.

Pero ¿quién va á hacer aquí todo esto? Tendría ello su lugar propio en una Cátedra de Lulismo.

6.—¿Por qué los Axiomas son normas criteriológicas?—Porque se verifican en Dios, y, verificándose en Dios, clara cosa es que se verifican en toda criatura, si bien proporcionadamente; ya que la criatura participa de Dios cuanto puede, según su capacidad y el orden que ocupa en la escala natural.

Ahora bien; si tenemos unos Axiomas que, verdaderamente se verifican en Dios y en toda criatura, no hay duda que ellos nos van á servir á maravilla para saber siquiera algo de lo que hay en Dios y en la criatura.

§. 2.

Axiomas ó normas criteriológicas para conocer lo relativo á Dios.

7.—Pondremos solamente algunos:

a) De Dios siempre se ha de concluir aquello que manifieste ser sumo en todo, y sumas sus Dignidades en la mayor excelencia de sér y

obrar. «De Deo semper concludendum est id per quod ipse Deus appareat esse summus in omnibus suis conditionibus, et per quod Dignitates ejus in existere et agere appareant excellentius esse summae.» (*Comp. Art. Demonstrat.* pág. 80, tomo III, ed. Maguncia).

b) De Dios no se ha de determinar lo que parece convenir con una sola perfección considerada absolutamente, sino lo que todas combinadas piden, ó con que concuerdan más. (*Obra y lugar citados*).

c) De Dios se ha de concluir aquello por lo que se manifiesta que la criatura le es más semejante, de suerte que las semejanzas de los divinos Atributos se manifiesten en la criatura mayores ó más nobles y perfectas. «Concludendum est de Deo id per quod creatura est magis similis ipsi Deo, et per quod similitudines Dignitatum sint in creatura majores; ratio autem hujus est ista, quia remota inde omni imperfectione, et addita omnimoda perfectione, est id in Deo, quod est in creatura, et per quod creatura principaliter est nobilior, aliter non esset in esse id quod recta ratione melius, sed quod pejus posset ab omnibus considerari, quod est impossibile.» (*Obra y lugar citados*, pág. 81).

No hay duda que cuando el Beato escribió estas palabras: «aliter non esset in esse id quod recta ratione melius, sed quod pejus posset ab omnibus considerari,» tenía presente lo que escribió San Agustín, en el libro III *De Libero Arbitrio*, cap. 5, diciendo: todo lo que con verdadera razón conocieres mejor, sabe que Dios lo hizo como Hacedor de todos los bienes: «quidquid enim tibi vera ratione melius occurrerit, scias fecisse Deum, tanquam bonorum omnium conditorem.»

d) El que quiera conocer qué cosa se demuestra ser verdadera, ha de compararla con la Bondad divina y demás Atributos absolutos de Dios, y también con los Relativos *ad intra*; y si concuerda y conviene con ellos, prueba evidente es de que; aquella cosa es verdadera. (*Lib. Contempl.*; tomo IX, 356, ed. Maguncia).

e) El que quiera conocer si su Fe ó Religión es verdadera ó falsa, atienda á lo que le dicen é indican las Perfecciones de Dios; porque la verdadera Fe siempre indica en Dios perfección; la falsa, en cambio, siempre indica en Dios defecto. (*Lug. cit.*).

f) La disputa en materia de Fe ha de basarse en los atributos de Dios, absolutos y relativos *ad intra*. Aquella Ley ó Religión será

verdadera, ó mejor y más noble que las otras, que mejor signifique que todos aquellos Atributos son perfectos en la divina Esencia. Así, los Atributos de Dios, absolutos y relativos *ad intra*, significan qué cosa sea verdadera y cuál sea falsa. (*Obra y lug. cit.*; pág. 456.)

§. 3.

Axiomas ó normas criteriológicas para conocer lo relativo al hombre y al mundo.

8.—He aquí algunas:

a) De la criatura se ha de concluir aquello que la manifieste más noble, perfecta y semejante á Dios, por ser mayores sus perfecciones ó semejanzas divinas que participa. (*Comp. Art. Dem.*; pág. 80).

b) De los dos extremos opuestos de la cuestión se ha de concluir el que concuerda con la mayoría, y dejar el que conviene con la minoridad; mientras á ello no se oponga la diferencia y concordancia de las criaturas. (*Ars. comp. inveniendi verit.*, pág. 14, tomo I, Maguncia).

c) Cuando se supone, ó se sabe, que existe alguna cosa que conviene con la minoridad, se ha de inferir que mayor razón existe la otra que concuerda con la mayoría. «Iste modus formatur de *esse* et de *perfectione* quae concordant cum majoritate, et de *privatione* et *defectu*, qui concordant cum minoritate: quia, si illud est, in quo est minoritas et defectus, quantum plus convenit illud esse in quo est majoritas et perfectio: quia, si hoc non esset, sequeretur quod privatio et defectus concordarent cum majoritate, et quod similiter esse et perfectio concordarent cum minoritate; sed hoc est impossibile.» (*Lugar citado*).

d) De cualquiera cuestión se ha de resolver aquella parte que conserva y mantiene el orden y diferencia de primera y segunda intención. (*Obra citada*, pág. 11).

e) Cuando de las dos partes opuestas de la cuestión, una concuerda con la primera intención, y la otra con la segunda, se ha de concluir aquella que conviene con la primera intención, despreciando su opuesta. (*Lugar citado*).

Breve explicación de los Axiomas E, D.—Escribe el Beato Lulio: «Prima intentio semper respicit causam finalem, et assimilatur fructui; secunda autem assimilatur arbori, quae est propter hoc ut fructus sit....

Ars hujus modi est, quod *S* (*el humano entendimiento*) magis obediat cameris ipsius *A* (*ó sea, Juicios formados con los divinos Atributos*), quam alicui illarum; et quod magis obediat significationi substantiali, et intellectuali, et causae finali, et ordinatae primae intentioni, quam significationi accidentali, sensuali et causae efficienti, materiali, et formali, et secundae intentioni, et fortunae.» (*Lugar citado*).

El Padre Pascual: «Para mayor extensión de esta regla se declara que, siendo la primera intención más noble y mejor que la segunda, lo más noble y más perfecto conviene con la primera, y lo menos noble y perfecto con la segunda; y por consecuencia, más debe adherirse el entendimiento á lo más noble y perfecto, que es lo que concuerda con las Dignidades ó Atributos divinos, con lo substancial, con lo intelectual, y con la causa final, que á lo que es menos noble y perfecto, que es lo que conviene con los principios creados, con lo accidental, con lo sensual, y con cualquiera de las otras.» (*Examen de la Crisis...* tomo II, disert. 1.ª, pág. 28).

f) Como en las cuestiones se inquiere el sér, ó no sér, de las cosas, se ha de concluir, que aquello es, que conviene con la perfección, y que no es lo que concuerda con el defecto. (*Ars. comp. inven. verit.*; dist. II, pág. 14).

Cuando parezca que ambas partes de la cuestión propuesta digan perfección, ¿qué Axioma procede seguir?—El siguiente:

«Se ha de concluir aquella parte que importa mayor perfección ó mayoría de bondad, grandeza y demás términos que convienen con la perfección.»

Otra pregunta: cuando no veamos con claridad, qué parte de la cuestión ventilada importa mayor perfección, ¿qué hacer?

«Unde convenit scire modum quo inter duo convenientia, aut plura, sciamus eligere illud quod est maxime conveniens, quia illud, quod est minus conveniens, convenit cum privatione propter illud quod est magis conveniens, quod tamen primo aspectu, antequam percipiatur, potest putari magis conveniens et concordare cum esse; v. gr. si homo esset aequalis naturae cum Angelis, haberet majorem intellectum respectu ipsius Dei: ergo Deus debuit hoc fecisse, scilicet, quod homo esset nobilioris naturae. Sed majus bonum reformat minus, scilicet, ordo universi, qui hoc non permittit.» (*Introductoria Art. Demonst.*; cap. XXX; pág. 23, tom. III, Maguncia).

¿Qué hacer — repetimos — entonces? — Para este caso, el Maestro establece tres Axiomas, que reduce á uno el Padre Pascual en la siguiente forma:

«Se ha de concluir aquella parte de la cuestión en que las perfecciones divinas y sus semejanzas, que son las perfecciones criadas, se manifiestan mayores.» (*Examen de la Crisis...* tomo II, pág. 32).

Los tres Axiomas que propone Lulio son éstos:

1) Diremos que á una criatura, que ocupa un lugar inferior en la escala natural, le es conveniente algo, si así lo permite el sér que ocupa un lugar inferior en dicha escala, porque lo inferior ha de ser regulado por lo superior, y no al contrario.

«Unde caveas, ne dicas, aliquid simpliciter alicui convenire, antequam consideres, utrum illud, de quo aliquid vis affirmare tanquam conveniens, habeat superius; et si inveneris, quòd habeat superius, considera concordantias ejus et totam naturam ejus... inquirendo utrum aliquid sit quod repugnet affirmationi illius convenientis de superiori; quia si affirmatio non potest stare sine inconvenienti in superiori, convenit affirmare oppositum: út, non debemus dicere quòd homo debeat esse aequalis Angelis, quia periret ordo universi, quod est majus bonum.»

2) *No sólo hay que atender á la disposición ó conveniencia de los seres superiores y más nobles, sino también á la disposición del Sér supremo.*

«Secunda Regula est, quòd praetermittitur, quòd deberet accidere secundum causas medias propter ordinem Causae superioris; v. gr. Ezechiae, Regi Judae, dictum est ab Isaia: morieris tu, et non vives: et egressus Isaias statim rediit ex praecepto Domini, et dixit illi, quòd non morietur; sed primum erat verum secundum dispositionem causarum naturalium, secundum erat verum secundum supernaturalem dispositionem Dei.

Etiam Moyses, qui occidit aegyptiacum, erat dignus morte secundum leges humanas, sed erat reservandus secundum legem Dei qui eum ordinaverat ad majora.»

3) *Cuando parece ser conveniente una cosa, si atendemos á un determinado atributo de Dios, pero no parece serlo atendiendo á otro Atributo, entonces hay que establecer y afirmar todas aquellas cosas que más ennoblecen á la criatura en Dios, y negar todo lo contrario.*

Por ejemplo: «quòd mundus fuerit citius vel ab aeterno videtur consonare Divinae bonitati, quae nescit tarda molimina in sua communicatione; sed obstat finis et intentio quam habuit ad se et ad suam virtutem, nam propter se ipsum, scilicet, propter suam libertatem, se communicavit, et ad manifestandam suam virtutem, quâ manifestâ sequitur major communicatio illius... Unde quia divina Attributa sibi ipsis non repugnant secundum rem (sicut nec concordantiae alicujus rei, quia nihil repugnat sibi ipsi) ideo ita judicandum est secundum unum Attributum, ut non praejudicetur alteri.» (*Obra citada*, pág. 24).

g) Aquello es verdadero en el hombre y el mundo, que importa mayor orden y perfección en el hombre y el mundo. Es una consecuencia de todo lo anterior.

h) Aquello es verdadero en la criatura, que importa mayor armonía y concordancia entre Dios y la criatura. Consecuencia de lo anterior.

i) Aquello es verdadero en el hombre y el mundo, que importa mayor bondad y demás perfecciones en Dios. Consecuencia de lo anterior.

SALVADOR BOVÉ

Magistral de Uigel

(Continuará).

LLIGA D' AMICHS DEL ART

Ab aquest titol han constituïda una nova entitat a Palma companys nostros benvolguts, ab la empena dels quals y ab sa forsa y brivada jovenivols pot hom posar bonas les esperances pels dies a venir. Vet aquí el Manifest ab que exposaren al públich sos ideals y sos propositos, el qual recullim aquí en senyal de fraternal adhesió, y perque es quiet com arxivat en aquest BOLLETÍ, mes a la ma de tothom que en les fulles volanderes dels periòdichs de cada dia.

ALS AIMANTS DE MALLORCA I DE LES SEVES BELLESES

Una corrent de mal gust caracterisada per l'oblit de l'història i de les normes clàssiques del Art, pel desamor a tot lo antic, pel despreci del nostre art tradicional, per la mesquinesa en les concepcions arquitectòniques i pel desenfré d' una lamentable fantasia en la decoració dels nous edificis, ha penetrat fa uns quants anys dins nostra terra.

Els qui estimam la bellesa dels nostres monuments, l'austera i senyorial amplitud dels nostres palaus, el caràcter noble i senzill dels antics casals ciutadans, l'encant sugestiu de les nostres velles places i carrers, la gracia del nostre art popular plè de rústiques però ben llegendes elegancies, l'helènica harmonia del nostre paisatge; ha estona que sufrim de veure tot això desconegut, menyspreat i destroçat a diari, no sols per mans ignorants i atrevides, sino també sovint per les d'aquelles qui per raons professionals millor deurien apreciarho y estimarho.

Abans de que tot desapareixi emportat per un torrent de incoscincia i de depravació artística, cridam tots aquells a qui no sien indiferents aquests alts interessos de cultura, convidantlos a ajuntarse espiritualment amb nosaltres en llur defensa.

El programa de la «Lliga d'Amics del Art» es treballar col·lectiva i individualment, per tots els medis que l'zèl de cada qual i de tots junts ens inspire, per promoure dins Mallorca una reacció contra aquestes abominables corrents estètiques, seguint l'exemple d'altres paisos més cultes aon aquesta reacció se va iniciant.

Moltes destruccions irraparables i molt d'agravis al bon gust ja consumats per desgracia hi ha que llamentar. Però es molt encara lo que queda per destruir i molt mes lo que queda per edificar. Lluitem ab hardiment per estendre el respecte a tot lo que tenga dins el nostre pais un valor de bellesa o de caràcter i per propagar arreu contra el desbordament de les desditchades originalitats, l'amor a la senzillesa y al bon gust.

Això no es una societat tancada. Es una lliga de la qual poden desd'ara considerarse membres tots aquells qui combreguen en els nostres sentiments, qui estimen com nosaltres les manifestacions artístiques del esperit tradicional de Mallorca, i que com nosaltres desitjen veure fructificar de bell nou aquest esperit en fruits llegendes de bellesa. Però ens alegrarem de conèixer pel seu nom tots aquells que tenim al nostre costat.

Ciutat de Mallorca 18 d'Agost de 1913.

Francesc Salvà.—Josep Ramis d'Ayreflor Sureda.—Antoni Gelabert.—Joaquin Pasqual.—Francesc Rosselló.—Jaume d'Olesa i d'Espanya.—Miquel Ferrá.—Francesc Bernareggi.—Damià Vidal.—Bartomeu Ll. Ferrá.

(Les adhesions poden dirigirse en forma d'una simple tarjeta al carrer de *Palacio* n.º 81, domicili de la «Societat Arqueològica Luliana», —i a nom del Secretari de la «Lliga d'Amics del Art»).

PRIMER CONGRÉS D'ART CRISTIÀ A CATALUNYA

Amb gust trasladam a nostres columnes el Reglament y el Programa del Primer Congrés d'Art Cristià a Catalunya que s'ha de celebrar a Barcelona el pròxim mes de octubre com a complement de les festes y solemnitats piadoses dedicades a commemorar el centenari de l'edicte famosíssim del Emperador Constantí que doná la pau y la llibertat a la Iglesia. Tant el Congrés com l'Exposició de Creus parroquials y de terme que ab ell han de coincidir, interessarán vivament, es ben segur, a nostres consocis y amichs y per això escusam excitarlos a inscriurese com a membres del mateix, y ens reduim a recordarlos que 'ls qui vulguin ho poden fer si 'ls es mes avinent en la Secretaría de nostra Societat.

REGLAMENT DEL CONGRÉS

- I.—Seràn congressistes els que s'inscriguin fins al dia 30 d'octubre prop·vinent.
- II.—Les inscripcions hauràn d'enviarse a l'Oficina de la Junta Diocesana, en el Palau Episcopal de Barcelona. Recolliràn també adhesions: els Centres Excursionistes de Manresa, Lleida, Sabadell, Terrassa, Vich, Tarragona; la Secció Excursionista del Centre de Lectura de Reus, i les Seccions Excursionista de Figueres i Palafrugell; la Societat Arqueològica Luliana de Palma de Mallorca; la Llibrería del Sr. Mestre i Noe, de Tortosa, la llibrería de D. F. Geli i la Societat Athenea de Girona, l'Academia Bibliogràfica de Leida, Mn. Serra i Vilaró, de Solsona, Mn. Janme Bofarull, de Tarragona, Llibrería Anglada, de Vich i la Secretaría de Cambra de la Seu d'Urgell. La Junta espera que's faràn lloc espontani d'inscripció y propaganda totes les entitats de cultura i acció catòlica.
- III.—Seràn declarats membres protectors del Congrés els que satisfacin una quota de vint-i-cinc pessetes.

IV.—La quota de congressista serà de cinc pessetes.

V.—A canvi d'aquesta despesa, els adherits rebràn una carta de membre del Congrés, que serà rigurosament exigida durant les sessions y excursions.

VI.—Els congressistes tindran dret a les rebaixes de preu de trens que puguin obtenir-se, a l'assistència a les sessions i a tots els actes que se celebrin en honor del Congrés. Les excursions tindran quota especial.

VII.—El preu de cada excursió estarà representat per una carta especial, en venda abans i després de les sessions d'obertura, a la Secretarà del Congrés. Per raó de les dificultats d'organització, la venda de les cartes per a cada excursió cessarà la vigília de la mateixa.

VIII.—Els congressistes tindran dret d'enviar comunicacions sobres temes d'Art Cristià català. La seva lectura en les sessions no podrà passar de quinze minuts. An els autors de llargues comunicacions se'ls pregarà resumir-les oralment.

IX.—La Junta del Congrés se reserva el dret d'assenyalar les memòries que han de llegir-se durant les sessions.

X.—S'entregarà als congressistes una *Guia del Congrés*.

XI.—La Junta procurarà publicar un volum contenint els treballs presentats. Als congressistes se'ls faràn condicions especials per la seva adquisició.

PROGRAMA CIENTÍFIC

Bibliografia

Relació per orde de matèries dels treballs d'Art Cristià català publicats per les societats i particulars.

Index de documents d'interès per a l'estudi de l'Art Cristià continguts en un arxiu determinat.

Index analític d'alguna obra o font d'interès per a l'estudi de l'Art Cristià a Catalunya.

Primers segles de l'Art Cristià a Catalunya

Primers edificis per al culte cristià.

La litúrgia primitiva.

L'arquitectura en les esglésies.

El mobiliari i objectes litúrgics.

Els enterraments i sarcòfegs cristians.

Utilització d'elements romans en la construcció de les esglésies cristianes.

Mosaics.

Iconografia.

Numismàtica.

Monografia d'un monument català referent an aquesta època.

Art Romànic

Monografia de monuments romànics catalans.

Documents sobres fundacions, dotacions i consagracions d'esglésies i monestirs.

Notes sobres existència de pintures murals en les esglésies.

Mobiliari i objectes litúrgics romànics.

Indumentaria litúrgica.

Temes iconogràfics en l'escultura i pintura romànica.

Notes sobres existència i descripció de manuscrits.

Orfebreria religiosa.

Notícies documentals i gràfiques.

L'Art Gòtic a Catalunya

L'importància de l'art gòtic.

Caràcter de l'arquitectura gòtica catalana.

Monografia de monuments gòtics catalans.

Documents sobres fundacions, dotacions i consagracions d'esglésies i monestirs.

Mobiliari i objectes litúrgics.

Indumentaria litúrgica.

Vestuari litúrgic.

L'imatgeria gòtica.

La policromia en l'imatgeria i en els temples.

La pintura gòtica.—La pintura sobre taula.

Documents i contractes sobres retaules.

Els vitralls.—Notícies gràfiques i documentals.

Manuscrits, llibres miniats, incunables i enquadernacions.

Orfebreria religiosa.—Notícies documentals i gràfiques.

El Renaixement a Catalunya

Introducció de l'art del Renaixement.

El mobiliari litúrgic.

La pintura i l'escultura. Notícies documentals i gràfiques.

L'art barroc.

Mobiliari litúrgic.

Les pintures en la litúrgia.

L'orfebreria religiosa en el Renaixement.—Notícies documentals i gràfiques.

Aquest programa no és limitatiu : totes les memòries i notícies, per concretes que siguin, sobres Art Cristià català d'interès general o local, amb tal que siguin notes inèdites, d'investigació pròpia, podran ésser admeses després de l'examen de la Junta.

Els manuscrits hauran d'enviar-se, abans del dia 20 d'octubre, a l'oficina de la Junta Diocesana, en el Palau Episcopal de Barcelona.

SESSIONS I EXCURSIONS

DIUMENGE 26 D'OCTUBRE. *A les cinc de la tarda :* Sessió inaugural a la Sela Reina Regent, del Palau de Belles Arts. Discurs del Senyor Bisbe de Vich Dr. Torras i Bages : *Ofici espiritual del Art.* Inauguració de l'Exposició de Creus parroquials i de terme.

Nit, a les nou : Concert històric de Música religiosa a l'Orfeó Català.

DILLUNS 27. *A les nou del matí :* Visita a Sant Pau del Camp, amb conferència explicativa de D. Josep Goday i Casals. Visita al Museu Arqueològic del Parc.

A les quatre de la tarda : Sessió a la Sala de la Reina Regent. Tema : *L'Arquitectura cristiana a Catalunya;* per D. Josep Puig i Cadafalch.—Lectura de comunicacions científiques : *L'Art Constantiniana a Catalunya,* amb projeccions.

Xampany d'honor ofert per l'Excm. Ajuntament de Barcelona.

DIMARS 28. *A les nou del matí :* Sertida cap a Sant Cugat del Vallès.—Visita al Monestir, amb conferència explicativa de Mn. Gudiol i Cunill. Dinar al claustre.

Tarda : Sessió en el Monestir. Temes : *L'Art en el Temple,* pel P. I. Casanovas, S. I.—*Conservació i catalogació de monuments,* per D. Jeroni Martorell.—Lectura de comunicacions científiques.—Tornada a Barcelona.

DIMECRES 29. *A les deu del matí :* Visita a la Catedral, amb conferència explicativa de D. Jeroni Martorell. *A dos quarts de dotze :* Recepció en el Palau Episcopal.

Tarda, a les quatre : Sessió a la Sala de la Reina Regent. Temes : *Venda d'antiguitats,* per Mn. J. Gudiol i Cunill.—*L'art i la litúrgia,* per Mn. Josep Tarré.

Nit : Sessió de projeccions de monuments sintetitzant l'història de l'Art Cristià a Catalunya, pel Centre Excursionista.

Dijous 30. *A les nou del matí :* Visites, per grups, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, amb conferència del Sr. González Hurtelise; a l'Institut d'Estudis Catalans, amb conferències dels Srs. D. Manuel de Montoliu i D. Ramón d'Alòs i de Dou; a la Biblioteca del Museu Arqueològic del Parc, amb conferència de D. Joaquim Folch i Torres; al Centre Excursionista de Catalunya, amb conferència de D. César August Torras; a l'Arxiu de la Catedral, amb conferència de Mossèn Josep Mas.

Tarda, a les quatre : Visita a l'Exposició de Creus parroquials i de terme, amb conferència de D. Manuel Rodríguez Codolà. Sessió de clausura, amb parlament de l'Excm. i Illm. Sr. Dr. Joan J. Laguarda, Bisbe de Barceloneta.—Lectura de conclusions.

S'enviarà als membres del Congrés un horari detallat de les excursions.

La *Guia*, redactada per la Junta Executiva, serà distribuïda als congressistes a llur arribada a Barcelona.

El Congrés disposarà d'un aparell de projeccions per il·lustrar les sessions científiques. El tamany dels clixés serà de 8 1/2 per 10 centímetres.

PUBLICACIONS REBUDES

REVUE DES LANGUES ROMANES. Montpellier. 1913. Abril-Juny.—E. *Faral*. Chronologie des romans d'Eneas et de Troie. J. *Acher*. Sur l'x finale des manuscrits. L. *Caillet*. Acte passé à Valence au sujet des revenus perçus sur diverses terres situées dans le mandement de Livron (1318). P. *Barbier* fils. Noms de Poissons.—*Bibliographie:* 1° Revue des Revues. 2° Comptes rendus.

REVUE ANTHROPOLOGIQUE. Paris. 1913. Juliol-Agost.—Albert *Rivaud*. Recherches sur l'anthropologie grecque (3° article). Capitaine *Bourlon*. Station préhistorique de Masnaignre (Dordogne). Essai de stratigraphie de l'aurignacien (avec 8 fig.). Max *Kollmann*. Les idées nouvelles sur le déterminisme du sexe. A. de *Mortillet*. Note sur une épée en fer trouvée en Vendée (avec 3 fig.). Entente internationale pour l'unification des mesures anthropométriques sur le vivant. Livres et Revues.